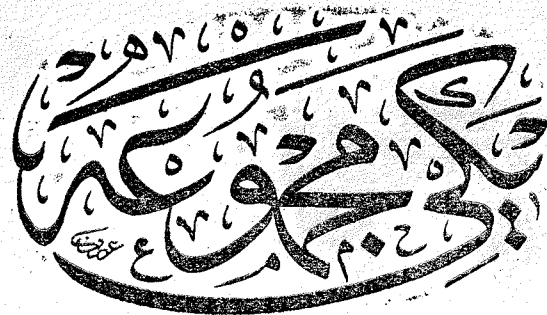

۲۶ خُموز ۱۹۱۷

صافی : ۳

برنجی سَه

علم ، صنعت و اخلاق دائر هفتگی مجموعه

بيقيلاجنى ، اونلار يرينه يكي بردور ، يكي برحيات ، يكي فكرلر ، يكي مفكورلر كله جگنى خبر ويريوردى .

اون تموزدن اول ، درت طرفى قابلايان دشمنلر بزه ديشاريدن محترص كوزلرله باققله اکتفا ايدىوردلدى . عصرلرى وقطه لرى قوجاقلامش اولان بواسكى ايمراطورلىق ، ايجريدن بيكلرجه حشرلك كىروب بتيديكى اسكى وجوق معظم بر بنا كې ، كوناك برنده كندى كندى سسزجه آلاجدى . هر كس بواقضدن كندى پاينه دوشه نى سسزجه آلاجدى . حدودلر مذك ديشاريسنده اوموعود كوني درت كوزله بكه بن يوزلرجه ييللق دشمنلر مذك ، كندى آرالرنده بومحقق ميراني پايلاشمغه چاليشيورلر كن ، استبدادى ييقان طويلر ، قولالرنده اسكى دور آقنجيلرينك توحيد ندالرى كې چينلادى . ايشته اووقت ، كيچ اولقله برابر بويكى حقيقى آكلاديلر : سسزجه ميراني بكه دكلى بوقاچ عصرلق « خسته آدم » بيلمم قاچنجى دفعه اولارق ، آرتق صوك دقيقه سى كلش ظن اولونوركن تكرار ديرلش ، تكرار حياه آتيلمشدى ؛ و آرتق بوسفر كندى حياه كندى حاكم اولاجقدى .

او وقت ، يكي پلانلر ، يكي تشبيلر ، يكي سؤ قصدلر باشلادى . بزايچريده حریت بايرامك نشه سيله سرمست ايكن وطنك مختلف كوشلرنده عصيان واغتشاش يانغىلرى چيقارديلر . نهايت اولنردن ده بر فائده چيقمادىغنى كورنجه طرابلس حربى ، بالقان فتنه سنى آتشله ديلر . بيكلرجه سنه لك حياه تنده جوق پارلاق بايراملرله برابر جوق ده قارا كونلر كورمش اولان بو ملت ، تكرار بك آجى تجربه لر كچيردى : وطنك جوق سوكىلى بارچهلرينك الندن غصب اولونديغنى كوردى ؛ مدنى دنيلن بوتون عالمك كندى عليهنده برله شديكى دويدى ؛ جوق قارا كونلره اوغرادى . فقط ، نافله ! هيچ بر مصيبت ، هيچ بر يانغىن ، روخنه كى اميد و ايمان منبى قوروتامىوردى . چونكه اونك ، هيچ برشيله سينيرلرى كه وشه مين ، هر فلاكته قارشى ايماني وعزمى آتيران اوز جوقلرى يتشمشدى ...

بالقان حربى كې بر فلاكتدن طويسز ، سلاحيه سز ، پارسز فقط يالكز اميدلى و ايماني چيقان بوملت ، داها اوقارا كونلردن هنوز چيقمشكن ، روحنك بوتون ايمان و هيچانيله جهان حربنه آتيلدى ؛ دنياك درت بوجاغنه حاكم اك بويوك دولتره قارشى ، حتى بر دقيقه تردد ايمه دن ، حرب اعلان ايتدى ؛ كندى مملكتك مختلف اقليملى خاطرلاتان اوزاق سرحدلرینه فداكار اوردولر كوندردى . بوكون اواوردولر ، قاچ ييللق حتى قاچ عصرلق يورغونلارنى خاطرله بيله كتيرمه يرك ، بوملتك

قورتولماسى ايجون هر آن قهرمانلر كې چارپيشيورلر ... قهرمانلر كې ! فقط آغير طوبلره كوكلرينك زرهى ، نهايت سز ميترا - ليوزلر كسكين سونكولرى سپر يابارق ؛ قهرمانلرده دائما انسانللك يوقاريسنه چيقارق ... چونكه اونلر بيليورلر كه اصل بايرام ، اصل قوتولوش بايرامى ، بويوك ومعزز وطنك يابانجى كوزلر قارشيسنده پارچالانه جق بر ميراث شكلندن قورتولدينى كوندردى ؛ وبوفداكار ملت ، يالكز بويوكه ايريشمك ، كله جك نسلر قارشيسنه تميز بر آلتله چيغه بيلمك ايجون ، كندى سرحدلرینه اوغوللرينك كميكاريله سپرلر ياقمقدن چكينيور ...

« دمير دوكونله دوكونله طاولانير » ديرلر . ذاتا بوقهرمان ملت شيمدى يه قدر بوتون قوتى حرب ميدانلرنده دوكونلر شيدقانلرندن المادى مى ؛ اوسايده ياشايوب يوكسه لهدى ؟

فلسفه

دين ، فلسفه ، علم

مملكتمزده بر فلسفه جريانى وجوده كتيرمكه چاليشيركن ، هدفز ، فلسفه لك بر قاچ عصر دنبرى اورواده كچيردىكى مختلف جريان و مسلكلرى عينا نقل ايتك دكل ، اونك بويكونى حقيقى استقامتى بولق اولمايدر . بو استقامتى بوكون موجود اولان فلسفه مكتهلرينك قبول ايتدكلرى مشترك حقيقتلردن چيقارمىليرز . عصرك فلسفه سنك حقيقى استقامتى آكلامغه لزوم كورمك سزىن اورواده و قتيله وجوده كلش اولان نظريه لرى ساده جه مملكته نقل ونشر ايتمكه چاليشمق ، بهوده وحتى مضر بر قوت صرف ايلكدر . علمى و فلسفى فكرلر ترقيسنده بر جوق انقلاب دوره لرى واردر . هر دورك كندى مخصوص ميز خاصه لرى موجوددر . اون دو قوزنجى عصرك صوك ربمندن صوكرا فلسفه ، اوروپا ك هان هر طرفنده ، متكامل و حقيقى بر استقامت آلمشدر . واقعا ماضيه اولدينى كې بوكون ده پراغماتيزم ، راسيوناليزم ، هولوسيونيزم ، ايدى آلزم كې تعداد ايدىله سى قابل بر جوق فلسفه مسلكلرى تفريق ايتك ممكندر . بو مختلف جريانلر باقارق عصرك فلسفه سنده معين هدفلر بولق غير قابل اولديغه حكم ايتك ، بومسلكلرك حقيقتنه نفوذ ايتمه مك ديمكدر . بوقاريشق فكرى جريانلر مشترك و حقيقى نقطه لرى واردر كه اونلرى طوبلاياجق اولورسه ق بوكونىكى فلسفه لك استقامتى بولايلير ، عصرك فلسفه نصلىرى آكلايه ييليرز .

فلسفه تاریخه سطحی بر نظرله باقارسه ق هر عصرک فیلسوفلری عقلیون ، تدبیریون الخ کبی بر طاقم اسملر آلتنده طویلانیبر، هر عصرده عینی عنوان آلتنده بر جوق فیلسوفلرک اسملری کچمکده اولدیغه باقلیرسه فلسفه هیچ بر طرفی تطمین ایتمین بر طاقم مسلکلرک مجموعی ظن اولونور . فقط فلسفه تاریخه؛ فیلسوفلری و مسلکلری بویله مطالعه ایتک، پک سطحین اولوق دیمکدر . بر فیلسوفی ساده چه افکاره مسلکله منسوبدر دیهرک آ کلامغه چالیشمق ناصل فلسفهده یابانچی اولوق دیمک ایسه، مختلف عصرلرده عینی مسلکک منسبی ایکی فیلسوف آراسنده حقیقه یا قلاشمق خصوصنده کی تکاملی فرق ایتمه مکده فلسفه یی آ کلاماق دیمکدر .

مثبت علملرک انکشافندن سوکرا مابعدالطبیعه یه محل قالمادینی حقیقه کی افکاره ساده چه فلسفه یه بویله بسیط بر نظرله باقارک نتیجه سی دکدر . اگر اویله اولمش اولسه ایدی بر جوق حقیقی متفکر و علملرک بویله دوشونمه سی لازم کلیردی . حالبوکه دیگر بر عامل ، اون دو قوزنجی عصرده بونظریه نك اویانمسه میدان ویرمشددر : کندی کندینه صاحب اولان، کندی بئلکنی ادراک ایدن بر موجودک ایلک فعلی یالکز کندینی دیکر لرلندن آیرمقدن عبارت قالمیور ؛ عینی زمانده کاه دیکر لرلری کندی موجودتی داخله ادخال ایدرک، اونلری تمثیل ایتک ایستیه رک ، کاه دیکر لرلینک وارلغی انکار ایدرک کندندن ماعداحقیقی بر وجود طانیماق، بوتون بشته حقیقتلره مخالفت ایتک اولویور . بر بقانوندرک اون دو قوزنجی عصرده علمک فلسفه یه یاشامق حق ویرمک ایسته میشنی کافی درجه ده ایضاح ایده بیلیر .. فی الحقیقه اون دو قوزنجی عصرده علم کندی بئلکنه ، موضوع و اصوله قطعی صورتده صاحب اولمغه باشلایوبده بویوله پک سریع بر انکشافه مظهر اولونجه، هم دینه قارشی آرقه سنی چویرمش ، همده فلسفه نك وجودینی کاه انکار ، کاه علملرک فرضیه لرینک مجموعندن عبارت عد ایدرک فلسفه یه حقیقی تحری ایتک وظیفه سنی بر اقاماق ایسته مشدر . بوقانونک اثرینی اک جلی طرزده اوکوست قونتک اثرنده کورورز . «اوکوست قونت» انسانک معلوماتی ایچون دینی ، مابعدالطبیعی ، علمی اولارق اوچ دور کوردکن سوکرا، بونلرک بری دیکری یرینه قائم اولاجق صورتده تکامل ایده جکنی فرض، بونک ایچونده فلسفه یی علمه تمثیل ایدیور . فقط بونی بویله یاپارکن کندینک پک قورقدینی مه تافیریکه دوشمکدن قورتیلامیور . حالبوکه دین، علم و فلسفه یکدیگریته مستنداً و متقابلاً تکامل ایتمشدر . بویله اولمادینی زمان، اوملککلرده موازنت وجوده کله مه مشدر .

بوکونکی مابعدالطبیعه قرون وسطانک حتی اون النجی ،

مثلاً تاریخ بزه کوستریورک قرون قدیمده و قرون وسطاده حتی قرون اخیره ابتدالرنده دین ایله فلسفه آراسنده قطعی بر تباین و تضاد فرض ایدلش ، بویکی ذهنیت بر جوق زمان مجادله ایتشددر . بوجدالی، فلسفه نك حقیقی بشیکی اولان اسکي یوناندن اعتباراً هر یرده کورورز ؛ بویا کلش تلقینک «سوقراط» کبی حقیقی قربانلری هر دورده بولابیلیرز . اسلام عالمک «ابن رشد» ، «ابن سینا» کبی یوک متفکر لرلینک اوغرا دینی تلغین و تکفیلر ، فلسفه ایله دین آره سنده کورولن تضادک نتیجه سیدر . حالبوکه زمانک فلسفه سی مابیت و تضادی دین ایله فلسفه آراسنده دکل ، بر زمانده و بر مملکتده کی هر هانکی دینی بر فکرله فلسفی فکرلر آراسنده کورویور . بویکی شق آراسنده ایسه جوق فرق وارددر . چونکه ایکنجی حال بر تکامل نقصانی اولدینی حالده برنجی شقی قبول ایتک بویکی ذهنیتک بر آراده یاشامسه امکان کورمه مک دیمکدر . حالبوکه فلسفه ، دینی تخریبیدن زیاده اونی تأسیس و تقویه یه ، وجود و غایه سنک سببی تعیننه چالیشمق مجبوریتنده در . ذاتاً قسماً ماضیده بویطریق تعقیب ایلش ، حتی بویوله دینه بویوک نفی ده دو قونمشدر . دینه فلسفه نك لزومی، حتی دینک اوزون مدت اونسر یاشامسی قابل اولمادینی بزم اسلام عالمنده (کلام) ک وجودی اثبات ایدر .

بوکونکی فلسفه نك حقیقی استقامتی، دینله کندی آراسنده براوچوروم کورمیدیکی کبی، دین عالملری ده، ضروری اولارق، دینک سببی فلسفه ایله تنویر و ایضاح ایلکده درلر . بوحالده عصریمزک فلسفه سی ایچون دینه قارشی تعقیب ایدیه جک طریق عادتاً چیزلشددر : اونک وجودینی ایجاب ایدن سببی ایضاح ، جمعیت ایچنده کی خدمت و فائده سنی تعین و تنویر ایتک . بونک ایچوندرک دو غماتیک دینجیلک فلسفی بر مسلک اولامیه جنی کبی، دو غماتیک مادیتجیلک ده فلسفه نك حقیقی استقامته مطابق دکدر .

اون دو قوزنجی عصرده مثبت علملر ساحه سنده کورولن ترقی بعضی ذهنلرده فلسفه نك وارلغی ایچون بر سبب بر اقامدینی ظنی اویاندرمش ؛ بولر و مسز ، بوهیچ بر طرفی تطمین ایتمین مابعدالطبیعه نك یاشامق حق نزع ایدلک لازم کلدیکی فرض اولونمشدر . بوظنی وجوده کترین سبیلر متوعدر . فلسفه بوتون علملری بر آراق احتوا ایدرکن ، یواش یواش علملرک آیریلارق استقلال کسب ایله ملری، فلسفه نك ده انحلال ایتدیکی فکرینی ویرمشددر . حالبوکه علملرک فلسفه سینه سندن آیریلای بر انحلال دکل ، بر انکشاف و تکاملدر . بوتکامل سایه سنده درک فلسفه حقیقی موضوعه صاحب اولایلمشددر .

شعر

بلبلک تولومی

« سوه نار بیلنم پور ،
سومیه لار بختیار ! »
ا . س .
برایلك بهار کیجه سیدی ... آی دوغدی .
باغچه ده کی کولسکلری هب قوغدی .

قارا کلهلر سوزکن
ماوی ، بللور و پارلاق
بر آیدینلق ایچندن
ملکلردن داها آق

کنج پریلر قاچدیله
صانکه یردن سایه ...
نوردن قاناد آچدیله
یکی دوغان بو آیه ...

بر ایلک بهار کیجه سیدی ... بلبلک
صوک دهیدی ؛ هم بلبلک ، هم کلک .

توتمدی او یوز کیجه .
آغلامدی دورمادن ،

کوز یاشلری بیتتجه
قلبی دوردی وورمادن .

کل هر صباح آچاردی ؛
عاشقنه آجیماز ،

سرچه بکه صاچاردی
قوقوسی ، یاراماز ...

برایلك بهار کیجه سیدی ... طاق دیدی
بلبلجکلک جاننه عشق حسرتی .

باشی دوندی ! توتمکدن
قیصیلشدی نفسی .

« او وفاسز تونکدن
کل ، این ! » دینه بر سی
دویدی . همن آنلادی
سوه یکک یاننه .
کل کندینی صاقلادی .
کیردی اونک قاننه ...

بر ایلک بهار کیجه سیدی ... بلبلجکلک
روسی غایت بویوک اولان بو کوچوک

عاشق بینه کلنی
کورمه نیجه ، ایسته دی

آتمک کولنی
دوکلک و بر « ابدی

عجران « دینه تولوه
قاووشارق قورتولق ...

« دنیا قالسین (کل) مه ! »
دیدي ، سکون بولارق .

بر ایلک بهار کیجه سیدی ... آرارکن
کوردی بلبل کل یرنده بر دیکن .

کیتدی ، قوندی اوستنه
یوره کنی صاقلادی ؛

باطدی دیکن ثودینه ،
صیجاق قانی قاپلادی

یا پراقله صاقلامش
خامن کلی آنسزین ؛

بکزه ندی چوق اوتامش
یا ناغنه بر قیزک ...

ب

برایلك بهار کیجه سیدی ... کل صولدی .
اونی « طالع » دینه بر سرت آل یولدی .

صباحلین ، یرده کی
یا پراق یا پراق نهشته
قونان چاپقین و ذکی
سرچه اوچدی باشنه .

تولن صادق بلبلک .
سومک اونجه بر سردی ؛

عاشقنه بوکلک
باقدی ، باقدی ، شاشیردی !

عمر سیف المیر

غروب [*]

افقده کونک بونی بوکولدی ؛
شیمیدی استانبول صولغون بر کلدی ..
اوکسوز قلبه بر بارچه دوکول
صولغون کل ! صولغون کل !

ع

کوزل صرمه نهکته لندک !
داها بر ساعت اوکجه پک شندک ،

بهاردک ، کلشندک ! ..
ای کوزل استانبول ،

ای شهرک یوواسی .. کول ، نشه بول ! ..

علی جانب

[*] ویولونیست ذکی پکاک دارالمعلمین طلبه سی
ایچون حاضرلادیی بسترلره بر بارچه عاقدور .

علمی و فلسفی جریانلرنده ، آرتق بو طرزده کی تلقی زائل اولمغه
باشلامشدر .

فلسفه شیمدی مثبت علملره استنادله تحریسنده دوام
ایتمک مجبوریتنده اولدینی کی ، دینه تماس ایتدکجه اونده کندینک
حیات ایچون قبول ایتدیکی غایه خادم اولارق موجود بولونان
فضیلت نقطه سنی بولمغه ، اوفضیلتی وجدانلرده مدیر بر قوت
یاغمه چالیشمالیدر . آرتق علم ایله فلسفی تحریلر آراسنده

اون یدنجی عصرک مه تافیزیکی دکلدور . فقط اومه تافیزیکک
تکاملی محصولیدر . علملرده تکاملله بوکونکی شکلی آلمشدر .
علملرده کی ترقیلر ، فلسفه یه یر بر اقدایغنی ویا براقایه جغنی
یا خود فلسفه نکل هیج اولمازسه نظریه لر قورمق صورتیه
تدقیق وحلی قابل بر موضوعی اولامیه جغنی ظن ایتمک ، یالکیز
ساده جه نظریه لر ساحه سنده دکل ، عملیه و اخلاق اعتباریه ده
یا کلش بر یولده یورونمسه سبب اولور . صوک ربع عصرک

تضاد بولونديني يولنده كى فكرلر، فلسفه و علمك دىني مستحانه
عد ايدرك براقويوملرى لازم كه چكى كى نظريه لر، صوك ربع
عصر فلسفه سنك كوستردىكى استقامته نظراً آتیده تماماً زائل
اولاجقدر .

استقبالك فلسفه سى علمه استناد ايدن ، اونی نظری
تجسس ساحه سنده تماماً دینی کبی حیاتك علم طرفدن
تأسیسه امکان اولیان یوکسك غایه سنی تعیین ایدن نظریه لردن
ترکب ایدجکدر . صوك دورك «اوکهن» کبی الك واسع معاده
افتکاریه مسلکینی تمثیل ایدن فیلسوفدن ، «جیمس» کبی تدریب
مسلکی مثله قدره پ بیوک فیلسوفلرک فلسفه لرنده بواستقامتی بولمق
قابلدرد . موسیو شیاپه للی فرانسیزجه فلسفه مجموعه لرینک برنده
فلسفه نك استقالده آلاجنی استقامتی تعیینه چالیشیرکن دیورکه :
« آلمانیاده ، فرانسه ده ، آمریقادده صوك ربع عصرک بویوک
فیلسوفلری ، فلسفه نك آتیده ، علمی آتام ، دینی ایضاح وتنویر
وحیاتی اعلا ایتك صورتیه روحی قیمتلك واسطه انكشافی
اولاجنه قانعدرلر . »

شمیم امین

ادبیات مصاحبه لر

ادبیاتده « مرضی » لك

برجمیتك ادبیاتی ، یعنی اوجمیتك سینه سنده وجوده كان
ادبی حادثه لر یا « Normal » یاخود « مرضی Pathologique »
برماهیتده تجلی ایده بیایر . ادبیاتده کبی بو « مرضیلك » حالنك
مختلف شكللرینی و حقیقی سبیلرینی آ کلاته حق اولورسه ق ،
« نورمال » ادبیاتك نه دن عبارت اولدینی قولایجه آ کلاشیله بیایر .
ادبیاتده مرضیلك ایکی مختلف شكلده اولور : یا ملی
برادبیات شخصیتده تجلی ایدر ؛ یاخود فردی برادبیات
شخصیتده تجلی ایدر . مسئله یی قاریشدرمماقی ایچون بواکی
حالیده آیری آیری تدقیق ایده لم .

ملی ادبیات شخصیتك مرضی اولماسی باشلیجه ایکی
سبیدن ایلری کایر :

اولا ، ملی حیات ایله ادبیات آراسنده بولونماسی ضروری
اولان رابطه لر ، بعضی دورلرده قوتی غائب ایدر . داخلی
حیاتك عصاره سنی ملتدن آلمه مجبور اولان و آنجا ق بوسایه ده
باشایه بیلن ادبیات ، کندیسنی وجوده کتیره ن جمعیتله علاقه سنی
کنسجه ، قان جریانندن محروم قالان برعضوکی حیاتی یاواش

بوکونکی فلسفه نك بواستقامته رغماً عام ایله فلسفه نك
متقابل موقعینی تعیین ایتك « کونك مسئله سى » اولمقدن
چیقمامشدر . حالا بعض عالمر فلسفه نك موضوعنی هر هانکی
برعلمه ادخال ایتمکده ، یاخود اویله بر موضوع کورمه مکده درلر .
حقیقت اعتباریه برنجی شق پک تهلسکه لیدر . چونکه برعلمك ،
محدود برشأیندن چیقاردینی بر قانون ایله بوتون کائناتی ، حیاتی
ایضاح ایده بیلمسی قابل دکلدر . چونکه بویله بر ایضاح ، ماهیه
علمك حدودینی آشمسی دیمك اوله جنی کبی ، بزى یا کلیش
یوله ده سوق ایدر . چونکه حیات و کائنات یالکیز شیئی و قسمی
تدقیقاتله دکل ، عمومی و حدسی ادراك ایله حل اولونه بیله جك
برر معمار . یالکیز علم بر طرفدن بونی قونترول ایده چکی کبی
فیلسوف ده حدسی کشف ملازمه سنی علمدن آلیر .

حالبوکه برطاقم عالمر بوحقیقی کورمیورلر . مثلاً
حیاتیا تجیلر چوق دفعه صرف شیئی و خارجی تدقیقاتله الده
ایتدکری عضویت قانونلریله بوتون حیاتی ایضاح ایده بیله جکلرینی
ظن ایلورلر . حیاتیات عالمی فهلیکس لودانتك « یکرمنجی
عصرده فلسفه نك علمدن ماعدا برمعناسی یوقدر » دییور .
برکره بوفکری قبول ایدرسه کز نظریات افقی پک دارلاشه جنی
کبی ، عملیه اعتباریه ده برچوق یا کلیش فکرلر میدان آلیر .
بونك الك بویوک دلیل ، اون دو قوزنجی عصرده ظهور ایدن
حیاتیه مستند اخلاق نظریه لیدر . بعضی حیاتیا تجیلر اخلاق
قانون و أساسلرینی حیاتیات قانونلرینك شمسولی داخلنده